

FÖIA ENCICLOPEDIÖÄ LITERARÄ. *** APARE IN FIECARE LUNÄ DE DOUE-ORI

Prețul abonamentului :

Pentru Austro-Ungaria 6 coröne

Pentru România și străinătate 8 franci

Inserate 1 cm. □ o dată 2 fil. de două-ori 3 fil.

PROPRIETAR ȘI EDITOR :

GEORGIU M. UNGUREAN

REDACTOR RESPONSABIL :

S. P. SIMONU.

Tot ce privesce föia sunt a se trimite la

Redacția și Administrația „Rev. Ilustrată“

Bistrița, strada Lemnelor 44.

Creștinism și Românism.

— Din Istoria civilizațiunii poporului român. —

(Urmare.)

— *Mü și mü de anü, de-ar trece
De suspin și de nevoi,
N'ar putea ca se încece
Süvenirile din noi!*

La anul Domnului 1700, Creștinismul Românilor se împarte în două părți și de aci în colo este și stă în confesiune religioasă nu cu o biserică, ci cu două: Cu a *Apusului* și cu a *Răsăritului* sau cu biserica orientală, numită și *grecăscă*.

Dacă acestea șire, de mai sus, le va ceti un om străin de istoria și psihologia română, a unui popor, cum e poporul românesc: Acel străin, va cugeta și încă în mod logic și consecuent, cum-că deși pöte nățiunea a rămas una și aceeași la acest popor, devis religionalminte și confesionalminte la a. 1700, totuși în viața sa s'a făcut o mare sguduire, totuși convicțiunile și ideile sale religioșe, din preună cu obiceiurile, moravurile și datinile sale de până atunci, — s'au schimbat radical, sau demolat și au trecut în o süvenire puțin durabilă?

Căci aducându-ne aminte la acest loc, de culturile bisericelor dismembrate *dela biserica matre*, de viața religioasă și rituală a celor popöre vedem cum diferesc în *cult și practică* în *rit și ceremonü*, — în *moribus et juribus* față de biserica, de cătră carea s'au tăiat și s'au dismembrat!

Est mod, Româniü, cari s'au tăiat și dismembrat de biserica răsăritului, încă s'ar cugeta, că au împărtășit sörtea confesiunilor de mai sus de cătră unul, care nu este în clar cu noi și cu viața noastră bisericăscă.

De unde, nu e mirare, că străiniü și compatrioțiü poporului nostru, din cauza acesta, aruncău poporului român ce se unisă cu apusul, câte și mai câte epetite de: *Unit cu Latinü, papist.ș*, care și-a lăsat legea, care și va perde prescurile, și va lăsa posturile, și va părăsi cântările, — ér poporul unit în

pueritatea sa rustică le credé pre töte acestea și din astă causă se întâmpla, că mulți răpsciau în contra Unirei și se făcea cértă și ne înțelegere între popor; ér clerul trebuia se suferé, dela preotul rural și până la Episcop, cum s'a întâmplat d. es. în zilele fericitului nostru Archereü *Petru Paul Aron*?!?

Și cine, va fi se ne demustre contrariul?

Străiniü așa credeau, așa cugetau și așa vorbeau despre Româniü ce părăsiră biserica grecăscă, și încă nu fără scop din partea lor. Dar — pre noi D'eu, ni-a ferit!...

Ni-a ferit de ură incurabilă religioșă, și, vecnică durabilă, isvorită și escată din noi, și *din motive religioșe imperioșe*, cari imperios și în mod necesar ar fi dat însă la ură ne înlaturabilă confesională, la discordii grele pre contul credințiü, și la înstrăinarea Românului, de cătră Român.

Dacă, a fost ceva ură și dacă este și astăzi, a fost numai și numai ca advenită, de la cei, ce ne spăriau, — din nesciință sau din politico.

Căci masa rustică a poporului nostru — se *fim scurfi la vorbă*, numai sporadic, negativ și förte relativ, a făcut ceva capital de ură, din aceea că comuna A. este unită, și comuna B. este neunită?

Cele 4 panete de căpeteniă dogmatică, cari le-au primit Româniü, ce se uniră, nu au fost nici odată obiect de dispută religioșă și de ură națională, între poporațiunea rustică unită și ne unită. Și chiar și astăzi nu scie poporul rustic, care este diferența dogmatică între un Român unit și ne unit. Poporul credincios vede și speréză în ambele biserici, aceeași jertfă, aude aceleași cântări, vedea aceleași haine sfinte pre preot, aceleași cărți, aceleași ceremonii și aceleași icöne, — el ascultă aceeași căzane, pre unde e în us se mai cetése și apoi, spuneți — ce mai pöte el se discute, când însuși *S-tul și fericitul*

Augustin a dis că: „*Iconele și ceremoniile sunt cărțile și dogmele rusticului!*...”

Așa a fost și așa este: Cu unirea poporului nostru, nu sa schimbat nimic față de viața sa poporală religioasă, — a ramas ritul și ceremoniile, i-au ramas sărbătorile și posturile, n'au rămas datinile și obiceiurile creștino-romane — antice și clasice, *ne alterate*.

Și a fost bine așa și este bine din punct de vedere națională și în acest punct ni se pare puțin politic eruditul „*N. Nilles*,” că a privit în Arhiepiscopul gr.-cat. ce trăiau prin secolul XVIII, nescie omenii, ce nu aveau știință pentru o altă, practică și administrațiune bisericească?

Dar, din contră, am avut pre atunci un cler și un episcopat destul de diplomat, întrepid, ager și cunoscător de naturelel național al unui popor, pre care l' păstoreau. La noi nu s'a întâmplat, deși Românii s'au disarichiat religiozitate nici restele de 30 ani, nici *Noptea S-t Bartolomeiu*, nici nu s'au audit dispute dogmatice din est punct de vedere cum se vedeau p. es. în evul mediu — *disputându-se în piață* și în public până și precupelele — *cofărițele* — despre lucruri dogmatice.

Administrațiunea bisericească față de poporul nostru încă a ramas tot mai aceea; ér biserica noastră gr.-cat. a stat pe basă autonomă deși se ivesc casuri ici și colea, când se face câte o abatere de la Dreptul practic și pozitiv al bisericeii, cum a fost d. es. cazul cu Vicariul *Topa* de la Hațeg, care a recurs și apelat contra episcopului său *Ioane Bob* la Primatul din Strigoniu, cum a fost d. es. Incusa teologilor din Blașiu la a. 1843 adresată Impăratului Ferdinand, care apoi a strepus'o Primatului din Strigoniu — care Incusa era contra Rectorului Seminarial și a Epului Leményi.

Cum a fost, mai departe, o publicațiune interpelătoare în „*Gazeta*” Nr. 24 și 24. 1858. scrisă de protopopul din Clușin *J. F. Negrușiu* „*In causa Sinodelor*” și față cu *Dreptul canonic* al bisericeii catolice-orientale la adresa *Metropolitului Șubățiu* și a Episcopilor gr.-cat. adunați la conferințele Episcopilor latini în Viena. Și pentru care publicare acel protopop a fost provocat de *Escelsa Nunciatură apostolică* din Viena, Nr. 83/2; 1864, 13 Decembre, a-și face mărturisirea de credință, cea ce cu „*virtute*” și „*onore*” a și făcut.

Cea ce a format ură între un popor de aceeași limbă și sânge a fost mult mai ca tôte numirea de „*Uniat*”, *Uniați* și *uniat*. Acésta nomenclatură a servit și servese de armă nu numai altor compatrioți, ci mai mult emnaționalilor noștri Români în mare parte din România, fanatizați de Fanarioții greci, cari au vomat foc și lavă, din gura lor vulcanică; și cari descriau pe Românii uniți mai cu mari povesti și minciuni, de cum descriau păgânii pre Creștinii cei dintăiu, din cei dintăiu seclii ai creștinismului.

Förte sinistre păreri, aveau Românii din România despre *Uniații* din Transilvania, și acestea intrusa în capul lor, de cătră Fanarioții — care ură și păreri în ziua de azi mai există — nu numai la poporul de rând, ci chiar cu mai mult șovinism la clerul înalt de mir și regular.

Ne aducem aminte de debărcările I. P. S. Metropolit al Moldovei *Iosif*, făcute la adresa *Uniaților* în ședințele Stului Sinod, acum vre-o dece ani; și cum l'a luat la refec pre eruditul *Simcon Popescu*, dacă ne aducem bine aminte pentru opul său de știință: „*Puerma*” pre cum și pentru nescie opuri de cathechesă, tașându-l de heresia.

Nici chiar învățatul Episcop „*Melchisedek*” nu era emancipat de aceste păreri față cu noi greco-catolicii?

La acest loc, va fi bine se intercalăm, ceea ce ne istorisece, în vezi pomenitul de noi G. Barișiu în istoria sa monumentală: *Părți alese* la pag. 617: „Pre la 1825 *Oprea Circa* din Cernat, fi cel dintăiu, care avuse curagiul, ca se-și adueă pre doi fii ai săi *George* și *Oprea* la școlile uniților din Blașiu, după cari a urmat și *Ican Bran* dela Zernesci. Din 1833/4 veniră mai dintrodată de la Brașov trei studenți români, *D. Lega*, *Ioan Jipa*, *Rad Tempean* fiul viceprotopopului și doi Greci: *Naslim* și *Panajot*, *Djanli*, unicul fiu al curatorului de la biserica grecească: Pre ziua de Rusalii, veni acel curator *Djanli* și un consăngean al său *Hagi Gidru* se-și vadă fiul și se alle mai de apröpe că ce lege vor fi arënd acci *Uniați*?... Care fu mirarea lor, când după espresiuinea lui *Djanli*, aflară ca S-ta

liturgiă se servese în tocmăi (la Blașiu) ca la Patriarhia din Constantinopole? De la a cei ani, tinerimea română din Brașov și din districtul său, nu a lipsit de la școlile din Blașiu. De odată cu *subțierea prejudețelor* familiile fruntașe de comercianți începură a invita clericii sau profesorii, ca se prepare pre fii lor pentru vre-o clasă gimnasială. — — —

— Apoi se scie, că Episcopul Leményi la ordinarea de preoți rostia de câteva ori și cuvântul: *Acsios estin!* (Vrednic este) — Ma în timpurile de mai nainte, se cântau de uniți preoți pre la sărbătorile împărătesei și câte un *irmos* sau *agios* alăturaea cu *românescile*, în l. greacă: „*Agios o Teos, aggios ischiros, aggios atanatos, cleison imas — Dynamis — aggios!* (se cânta câte un „*Epi sy cheri*) (De tine se bucură) câte un „*Pla jerusim*” (Cari, pre chernyim) Și pre: *Ton Despolin, cai Archierea imon, Kirie filate, is pola eti — Despota* (Pre stăpânul și Archiereul nostru etc...)

Acéstea ce reminiscențe din epoca greicismului, bună oră ca: „*Chir cleison!*” al bisericeii latine și: *Căți în Christos cați botecat* etc. a latinilor din Sămbăta cea mare, ce agiosuri din timpul unirii celor două bisericeii mari, care unire puțin a durat!?

De pre timpul Domnilor *Eliă* și *Rad Leone* țerile române erau pline de Fanarioți, Episcopi, călugări, dascăli și instructori greceseci. În aceste zile nimic nu era bun, *ce era românesce*, ci era bun, *ce era grecesce!*...

Cu privire la cultul divin nu mai era în us nici chiar metodel *Trilimbic* — (*Triglotic*) destul de bizar, după cum dice I. Lucinus: „*Neque enim in tribus tantum, sed omnibus linguis, Dominum laudare, autoritate sacra mememur etc.*” prin care ad. D-deu nu se pöte adora, decât în limba grecă, slavă și latină, ci față de poporul român, era numai cel *monolimbic* (*monoglotic*) că ad: numai în l. greacă se primese rugăciunile.

Las, că și în Ardeal și Ungaria pre acel timp până pre la 1848, *limba maternă* nu avea nici o gravitate și nici o considerare santă. Când începea a eși vre-o carte în limba română — încă de pre timpul episcopului Bob, se mirau toți când o vedeau cu litere române (latine). Cum se mirau toți când profesorele *Simcon Bărnățiu* a început a propune „*Dreptul natural*” în limba română prefiresce sub responsabilitatea Episcopului si se propunea și studii istorice, ce era „*oculus mundi*” pre atunci etc. etc.

Cum se mirau boierii în România când *Georgé Lazar* pötea se propuna Aritmetica în limba română! Cum se mirau și Ungurii, când se traducéu legile din l. latină în l. magiară!...

Dar nu numai față de limbă aveau odiu călugării răsăritului, ci aveau odiu mare și față de literele romane (latine). Esemplo: *Toetist* din Moldova, și călugărul *Cosma*.

Premitându-le aceste, înțelegem, ce bună armă au fost cărțile bisericesce, ma și profane, de școlă, cari încă de pre timpul Episcopului Bob, începeau a se tipări cu litere romane, în mâna orientailor și adevă în mâna călugărilor greci, ca se nebunescă tötă lumea, că prin acésta, ce eretici sunt Uniții! Chiar Episcopul Șaguna, cu tot spiritul, ce-l avea pentru progres și cultura, nu simpatisa cu cărțile bisericesce — tipărite cu litere latine. Lăterile cirile erau privite ca litere sante și de rugăciune, de acea până în ziua de azi se numese: „*litere bisericesce*.” Biserica greco-catolica, a fost o biserică cu o politică mare, și espertă cum este, nu a precipitat tipărirea cu litere a cărților bisericesce și din punct național și și din punct de vedere, bine priceput al Uniței. Au nu vedeti, că sunt și în ziua de azi chiar, care nu sciu se cetescă în bisericeă, de cât cu slove — cirile?

În tocmăi, *paralel cu politica bisericeii noastre de a fi förte conservativă în tipărirea modernă a cărților bisericesce cu litere romane*, a fost de altă parte biserica catolică, față de păstrarea intactă a ritului nostru bisericesc. S. Congregațiune, în literile adresate Metropolitului de Alba-Iulia și Făgăraș dto 28 Iun. 1856 și exprimă dorinta pentru conservarea intactă în tötă juritatea a ritului nostru oriental. L. B. Bajtay, ep. rom. cat. edă un circular, în care opresce pre catolicii Unguri, de a face silă, greco-catolicilor se trecă la ritul latin: „*Ne ad ritum latinum graeco-catholicos cogant, neque suadeant*” Iosefus, Antonius, L. Baró Bajtay Dei gratia Eppus Transilvaniae etc. Pre cum și la *Nilles*; „*Sinctorum Patrum, sensum esse: „Gracae Ecclesiae ritus, legitimos et equae sanctos esse, quam sint, ecclesiae ritus*”

*nec hos ab illis, quam accidentaliter differre.*¹ Asemenea estinéză ritul oriental și. H. Normann² în recensiuca, ce o face în poemul „Onâgin” alui Paskin, când a scris: „Das religiöse Russland, ist das Land der Secten, und durch regen haben diese, eine düsteren Unheimlicher character an sich. — die Mystik des griechischen glaubens (ritus) ist für eine Bezauberung des Inneren noch weit wirksamer, als alle Wunder der römischen Katholicismus.” — Și cu toate acestea, părerile fraților de preste munți erau prejudiciöse și de tot false, așa cât ei nici seiau de Români în aceste țeri — ei numai de Uniați, un fel de renegați, heretici și nici de cum un fel de omenți, români curăț cu trupul și cu sufletul? — — —

„Pân la Domnii trimiși din Fanar pre tromburile Principatelor române sau până câtră a, 1730 — serie istoricul nostru G. Barițiu. — diferența în modul cugetării la Români dincöce și dincölo de munți, nici pe departe nu fusese așa bătăloze la ochi, pre cum a ajuns a fi aceea, succesive de atunci încöce. Cu cât elementul grecesc se înmulțea mai tare, anume în Muntenia, cu atât, Români de dincöce, — erau mai rău veduți aeolo.”

Și mai în jos: „Până câtră 1800, Români ardeleni, cu ceva sciință de carte și mai potöu afla adăpost în mănăstirile românesce... După ce sau în mulțit călugării veniți din țerile turcesce — Români din Ardeal, numai renegându-și patria natală, — vrea se dîcă națiunea mai erau suferiți — tolerați — și în mănăstiri, în örecare pusățiune mai respectabila! (pag. 563)

La pag. 567: „Din Maiu 1848 înainte, relațiunile dintre Români din Muntenia, deveniră mult mai ne plăcute, și mai

pe urmă, chiar hostile. Până în 1848 se simțöu iritați asupra Ardelenilor, sau cum le dîc în Muntenia, „Ungurenî”, mai mult, numai elienți de ai Rusiei și unîi Români, cari potöu se fie prea bunî patrioți, dară în vitalitatea națiunii române, ca individualitate politică nu aveau credință nici cât un grantö de mustariu; de aceea, ei se năcegeau pre Ungurenî, că ce tot mai cântă atâta despre „Națiă”, „Națiune”, „Naționalitate” română etc. etc.?!. . . La aceia patrioți le lipsia și agerimea de spirit, ca se pöta destinge și separa conceptul religiiuñi, de conceptul naționalității. . . de unde urma, că în capetele lor, român, grec, muscal, bulgar, sîrb, erau tot o națiune (fiind de o confesiune religioasă) pre cum făcöu tol o națiune, italianul, frâncesul, spaniolul, portugabul, belgionul, irlandul, și germânul, în cât acestea ginți sunt totodată catolice!?”

La pag. 568: În primăvara a. 1848, cei dintăiu refugiați la Brașov — au fost tineri, feciori de Boierii de la Moldova³ căți scăpaseră dela bătăile dela casarmă și au ajuns prin munți în acösta țară: care a fost însö mirarea lor, când sosi la Poiana sărată deteră preste o comună curat românescă, și abia și creğuse auđului lor, când întimpinau — auđeau, — la tot momentul limba română.

În urmă esclamă marele istoric: „Ai potea dîce, fără mare păcat, că după o înstrăinare de preste una sută de ani, Românii popor de aceeași limbă, nu se mai emoscöu unîi pre elți!?”

(Va urma)

S. P. Simonu.

În tómnă.

Vara trece, tómuu vine,
Tótă firea s'a schimbat
Și pe deluri pe câmpie
Vél de mórte s'a lásat.

Suflă vèntul și răresce
Frunza codrului de fag,
S'a dus barza, réndunica,
S'a dus cucul cel pîbeag.

Lunca plânge părăsită,
Sînul sêu e fără flori;
Ca fantasme se ridică
Neguri albe câtră nori.

Tot e trist... natura móre...
Eu de griji sum istovît,
Numai singură speranța
Numai dânsa n'a perit!...

Valentin.

Mormântul păstoriului.

Și-a întors privirea spre cerul înstelat
Și stelele scîlpiciose erau ochii ei! —

Niciodată nu-mi-va părea rău, că în dîile înădușitöre ale lunei lui Iuliu trecut am petrecut câte-va dîile plăcute în maiestosul și climatecul loc de cură în Stâna pe Vale încunjurat de români.

Cât de bine mi-a plăcut a trăi retras în pădurile de fagi și brađi giganticî estînsă a munților Bihorului. Departe de ömeni, departe de regiunile acoperite cu funingenea și praful înaintării omenesce, cât de tare i-a plăcut mînți, inimei, plămânilor a respira aerul liber și destilat în negură aurie, a bea apă, ce isvöresce din stâncă, a vagabunda în liniscea mută a brađilor bêtănî și muschioși, a spăria șopârlele, ce chiorau printre stânci, a striga împreună cu toiul resunător al văilor bubuitoze prin munți, a culege și a gusta smeura și fragile roși părăsite de blânda căprioară. Vai și bine mam simțit aeolo!

Cât am admirat, Dömnö în lucrurile tale sublimitatea ta.

M'am suit pe piscul munților și uitându-mă în adöncimele codrului secular, ochii mi-so cufundat în întunăciunea luncei și a rupturei, mi-am întors privirea în sus și în vênătul cerulam vedut și mai vênët; vènt învolburat a sburlit părul capului meu îndrăsneț, din lume depărtată m'au salutat petecele norilor săltători.

Am ajuns în alvia unei poene, m'am aședat lângă un isvoraș, ce isbuenea dîntro stâncă. Adöncit pe de plin în eugcle gustam donurile naturei. În adevër, niciodată nu-mi va părea rău, că am cercat locurile acele...

„Stâna pe Vale” ađi e loc de cură! Acest loc de recreațiune are mai multe locuri de escursiune. Mie mai tare imi plăcea a cerceta acolo așa numitul „Mormântul păstoriului.”

Frumösă și pătrundötöre e istoria acestuia precum am

³ Tot pre timpul acela a emigrat din țară, sau după terminul vechiu din Muntenia și Moldova, a pîbeğit și marele poet G. Sion — în Ardeal și de aeolo în Bucovina, de unde sa întors în Moldova.

Peripețiile și fatalitățile acelei emigrări sunt descrise pre frumos în föia edată de dènsul: „Revista Carpaților.”

¹ N. Nilles, Simbolae — de transituad ritum graecum.

² H. N. Normann: Perlen der Weltliteratur p. 125.

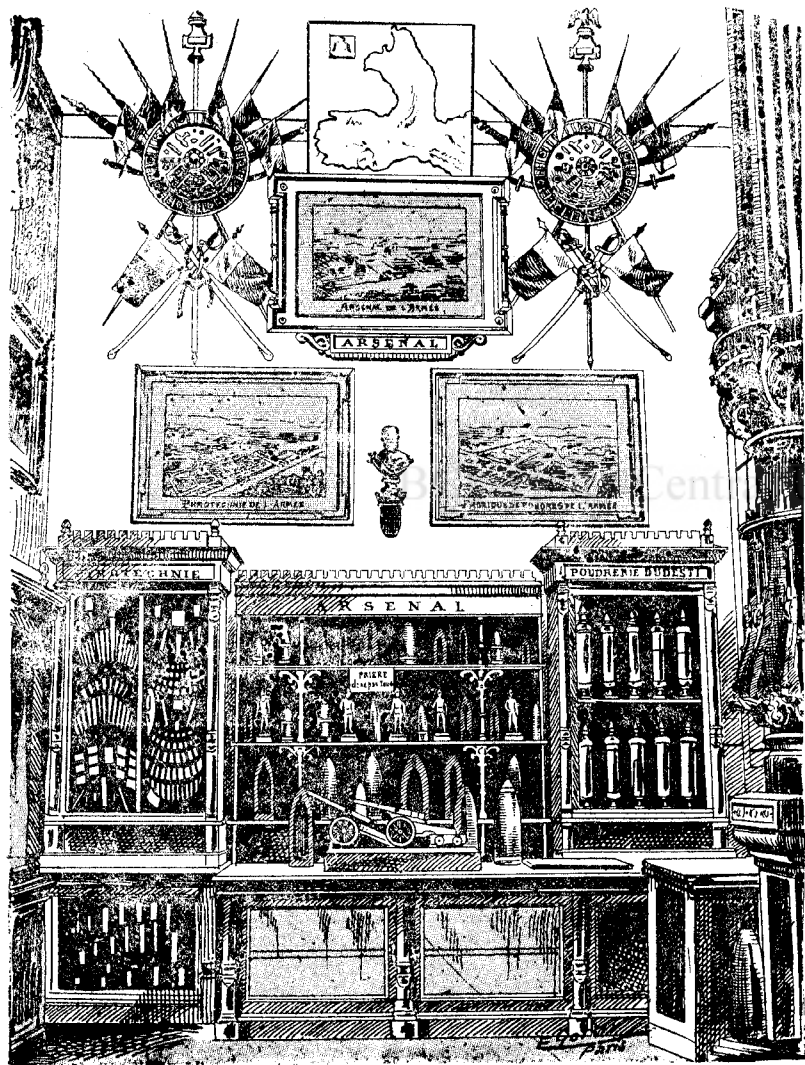
audito de la un român bine dezvoltat, sănătos și bun, care trecând pe aci unde eu mă odihneam în sus amintitul loc, și-a luat cușma, și și-a făcut cruce, apoi luând o peatră a pus-o pe mormânt. —

Românul, cam flegmatic a început.

* * *

Înainte de acesta cu vro jumătate de veac, începe românul meu, în acest loc întunecos al munților și pădurilor om arare-ori a străbătut.

Primăvara după topirea Zăpadei, conturbă liniștea codrilor păstorii ad-mând vitele, oile, caprele din jur. Ocupau câte un munte, din trunchiuri de lemn și faceau câte o colibă și trăiau aici, până, când iarna timpurie alunga de acolo și om și animal. —

Expozițiunea Arsenalului Pirotehnice și Pulbericrei din Dănești (România).

Atunci era numai urletul animalelor sălbatice, da viața teritoriului estins. Înainte de acesta cu 40—50 de ani jurul *Isvorului Mîmuniilor* îl ocupase cel mai erou păstoriu, Ionel care putea omori. Renumit a fost el după puterea lui, îndresnelăi și și ca sângele rece, dar mai renumit era după frumoasă nevastă.

Numai după Paști se însurase cu cea mai frumoasă păstorită, o fetiță înaltă, sulegetă, cu ochii schinteitori, cu, *Ileana*. — În anul acesta după Paști s'a desprimăvărat mai iute, din munți și din poene mai de timpuriu s'a topit și seurs zăpada și ghița și Ionel s'a pregătit mai îngrabă a merge la munte cu vitele sale. — Pe femei și fete nu era datină a le duce în munți, ele rămăneau cu copii acasă. Acesta s'orțe era se o ajungă și pre iubita Ileană. —

Inse când Ionel pregătit de drum — voia se-și ia remas

bun dela placuta, linera și grațioasă-i soție, dēnsa astfel 'l agră-esce- —

Ionel! Nu de mult sum a ta, nu de mult gustez amorul tēu, nu mă lasa aici se mă supăr, ea vėduva cu bărbat. — Uite, nu vom lăsa aici nimic; dacă rămān eu fără tine: voi deveni rea, mă tem, cū te voi și înșela... Du-mă cu tine... Nu vei avea lipsă nici de botoșer, 'ți voi fi eu botoșer; când tu vei odihni voi pāzi eu vitele; dacă vei flămānđi 'ți voi ferbe jintā; dacă te vei obosi, voi eulege sub capuți aushi mrositor... Du-mă cu tine dragă Ionel!

Și doi picuri de lacrimi curseră pe fața-i. Sermanul Ionel care asemenea cu greu ar fi suportat lipsa Ileanei fără precugetare, și dede învoirea. — Aici sus apoi în jurul „*Isvorului Mîmuniilor*” și-au clădit coliba lor... Au provēdute cu comoditatea necesară, strungile din ea le-au umplut cu muschiu mōle, și o au înfrumsetato cu icōnele aduse de acasă. — Tineră nevastă și o di orna coliba cu flori roșii și vinete, și strinsese în abundență pōme sēlbatice și într'adevăr ducēu o viață fericită.

Ochiu și gură străină nu le-au conturbat fericirea; trăiau unul pentru altul... Ziua prinși de mână păzeau vitele! și-și înecurau micul lor regal, teritoriul muntelui, sau ședēnd unul lângă altul Ionel cānta din fluierul sēu cele mai frumoșe hori fantastice, sēu Ileana cānta cu vōce curată doine de iubire față de Ionel, orī îi șoptea vorbe dulci: Nimic nu le lipsea din fericire.

Odată le-au venit un oșpe. În apropierea isvorului vecin adf isvorul Dōri și avea stāna Avram un alt păstor, care perduse un juncan. Pentru-ca se-l pōtā gāsi, cerceta întrebānd pe ceialaltī păstorī; din acest motiv a venit la Ionel într-o sarā plăcută de varā. Ionel își mānase deja vitele în culcătore și în coliba lor chiar se pregāteau de cinā. Ionel desbrăcat se odihnea pe un pat de muschiu, cū Ileana punea sare în māncarea aburītore... Lustru focului îi roșia și mai tare fața-i roșă, cātrintā albă era legatā în ciucur (cocardā) ademenitor pe lângă șelei svelte. —

Avram intrā; de surprindere i-sau tăiat piciorēle, privirea i-a remas așintitā asupra grațioșei Ileanē, în ochi i-a schinteiat ceva foc demonic — Numai tārziu și-a venit în fire și salutā pe stāpān:

— Sara bună Ionel!

„Deie Dumneđeu bine!”

— „Bine vė merge!”

— Mulțamitā lui Dumneđeu!”

— „Ce nouētate ne aduci?”

— Am perdut un juncan, nu cum-va l'ați vėdūt? Și ochii sēi ēr au rācicit asupra Ileanē. Nici nu a fost acum curios pe respuns, cū mai bine o-a agrāit pe Ileana: — Bine și Ileanā. Ești tare frumoșā!... 'ți priasce, cā trāsese în sēlbatice... Nu în sēlbatice, cū lângă Ionel! 'l intrerupe pătrundētor femēia. — Cāt de bine vi vōnē... Dacă și sbārcita mea femēe ar fi incā așa... — Nu țam vėdūt juncanul Avrame! Strigā Ionel cu ochi schinteitori Nu? Nu face nimic hacsamā a trecut la alt vecin; Voiu cērici de el... Ileanā! dīce el întorcānd vorbele: Nai potea veni la mine odatā? Forte mi sau sdrențurat vest-mintele, sum necurālit; și mie mi-ar plăcea a locui în colibā așa curatā, ca acestā și mie mi-ar plăcea a ședea pe așa pat mōle ca acestā... Avrame strigā Ionel sārind drept în piciorē, nevasta e a mea! Eē vita nuți la mine!... 'ți-am spus!... Bine! bine Ionel! Dacă seii, cā... Nu-a sfārșit ce voia se dīcā.

Dupā aceea cu o mișcare derzā și amenințātore iș aruncā cușma în cap: Nōpte bună!...

S'a dus. — — —

* * *

Sermanul Avram! Cu capul amētit se scerse din coliba lui Ionel și s'a cārat cātrā locuința sa de varā. Un bărbat cu putere de viēță, cu aspect sēlbatice. În ochiul lui ardea un foc,

peptul său găfăia de ceva patimă. Botoșorul său dormea acum lângă tăciunii focului ce se stângea, și când a intrat în colibă-i scârnavă, neingrijită de femeie l'a cuprins o neindestulare ne spus de mare. Alergă afară, se aședă pe o stâncă și privea înainte și sta incremenit. Încă nici nu a depărtat din cap imaginea internă a colibiei frumoase a lui Ionel, și fălăia înainte-i *Ileana*, cu fața ei mândră, cu șelele ei sulegete, cu cătrînța-i frumoasă.

Și-a întors privirea spre cerul înstelat și stele scelpicose erau ochii ei. — A intrat cu căntătura sa în întunecimea cod-

rului și lucirea lampyrului, asemenea erau ochii Ileanei. — Pretotindinea-i era înainte femeia, ce o văduse ađi.

În fine se mângăie, neliniscit, viđiunea dispăruse și înainte-i apare soția lui bătrinióră. — Furios se repede în lăuntru, incetul cu incetul a ađițat focul și după ce mult sa înholbat la el înmărmurit, în fine sa aruncat pe ascernutul său țapán. —

Ultimul său cuget fu acesta: *Ileana ra fi a mea!*

(Va urma.)

Autorul.

Sufletul și Trupul.

Sufletul și Trupul falnic, după mórte, când s'au dus,
Să-și de samă de-alor fapte, Judeului celui de sus,
Mai întâiu, Trupul, se-ascultă și se ia la Protocol:

„Dómnne-al lumii și potínțe. — ăice Trupul ce sta gol,
„Dómnne-al lumii, îndurate, nu mă poți face de vină.
„Pentru multele păcate, căci eu *singur* — el suspină,
„Nu am fost capace, *singur*, ca se fac nici un păcat,
„Și. Tu veđi, de când sum *singur*, fără suflet, și-ngropat
„Căt de pacínice șed în grópă și nu fac nici o mișcare
„Și nu-mi trebe beutură, banii, mărire și mănecare.
„Tótă culpa, veđi, o pórtă, dreptule Judecătór, —
„Numai Sufletul, infamul, — Sufletul înșelătór.

Să inchie Protocolul, și-apoi Trupul îl subserie;
Sufletul pășesce-n sală, și începe cu mândric:

„Multe patímii, și deliciuri, multe vițuri fără rost,
„Nu-s a mele, numai Trupul, patimaș în care-am fost.
„Le-a făcut și le-a dat drumul ca să-și jóce alor rol,
„Este drept, și nu mi-e frică a pleda la Protocol!...
„Că de când sum înse liber și de corp n'am despărțit,
„Nu cunosc, nu știu, ce este vițul negru și urit!...
„Nu cunosc, și nu sum robul patimilor infernali,
„Și nu pot, că nu-s în stare se fac fapte criminali!
„Tótă culpa, veđi, o pórtă, al meu just Judecătór,
„Numai Trupul, blăstematul, numai Trupul poffitor.

Protocolul se inchie și Jurații se retrag!...

Preste-o órá ér s'adună Tribunalul în șirég:

Judele, cărunt la barbă, din un foiu tot plin cu praf.

Le citéză al justiții, jálnic, rigid paragraf!...

Și-i condamnă să se cérte, fără pace-n négra lume,

Sufletul și Trupul falnic — améndoi „*deșertățime*.”

S. P. Simonu.

Spunei ei o salutare.

*Păserică lin îți bate
Aripile-n sborul têu
Și grăbesce mai departe
Unde-mi este gândul meu,
Spunei, că o salutare
Îi trimit din depărtare!*

*De salutul nu-l primesce
Inderépt nu-mi mai veni
Căci în dol se prăpădesce
Simțul meu de-a mai trăi,
Remăi și tu'n depărtare
Și mă lasă-n asceptare!*

(—)

Aman séu Jom Purim.

— Tragedie în 5 acte, cu un prolog. —

(Urmare)

Chorul.

— Cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul,

4. Și ori ce sfat veți sfătui, risipi-l-va Domnul!

Chorul.

— Că cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul.

5. Și cuvântul ori care-le veți grăi,
Nu va rămânea întru voi!

Chorul.

— Că cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul.

6. De frica voastră nu ne vom teme,
Nice ne vom tulbura.

Chorul.

— Că cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul.

7. Pre Domnul, D-șeu nostru,
Pre — Acela 'l vom sânti,
Și de el va fi nouă frica!

Chorul.

— Că cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul.

8. Și de voi fi sperând spre Dênsul,
Și mă voiu mântui prin dênsul.

Chorul.

— Că cu noi este Dumneșeu,
Înțelegeți neamuri și vă plecați,
— Că cu noi este D-șeu!

(Cortina cade)

SCENA III.

Mai mulți servi: Bigta și Setar

Bigta.

Nu știu că va se vină ați Aman, la Palat?

Setar.

Ba știu, — Ahasver, crede, espres l'a invitat.

Bigta.

A țerei interese, pretind acéstr pôte.

Setar.

Mult foloesce, Aman — pricepe se la tôte.

Bigta.

Că el e cel mai aprig, mai bun consiliariu.
A țerei mână dréptă, al Persiei cancelariu; —
Privescel iacă vine, acum e pre la Pörtă.

Setar.

Vedevom pre Mardoche și astădi cum se pörtă!

SCENA IV.

Cei de sus. Aman. Mardoheu.

Aman.

Dar ce-i, tot nu știu, cine-i, Aman? — Om fără lege?!
Nu știu că Aman este al doilea după Rege?!

Mardocheu.

Și dac-aș ști, en spune-mi, că ce folos aș trage?

Aman.

Se perî din a mea față!! — Și tot mai ai curage
Se stai aci la Pörtă, Evreule perdut?

Mardocheu.

Vai, nu-nfrunta pre acela, ce rău nu ți-u făcut!

Aman.

De ce corpul tău leneșiu, spre mine nu se-nchină?
De ce al tău cap singur lui Aman, nu se-nchina?

Mardocheu.

Inchinăciunea-i data numai lui Dumneșeu.
Tu ești om ca și altu; — nu pot se mă-nchin eu
In fața ta, pricepe! — Și se mă faci, nu poți,
Se-ți facu, proscernerî ție.

Aman.

Ba, da! Când 'mi fac toți!

Mardocheu.

Se-ți facă ori și cine — Mardocheu nu voiesce.
Onórea ambițiunea și legea 'l opresce.
Cu o mórte, știu eu bine, e tot omul dătoriu.
Se morî fără de vină, — amar de — ucigători u!!..

Aman.

Și încă gura-ți smârda nu vrea se înceteze?
A voastră mórte, Aman, acuși va se-o serbeze...
Da! Capul, ce se pleacă de paloșiu e cruțat.
Modestia, Umilința, ținu capul înălțat

Mardocheu.

Minciună!!... Capul, care se pleca tot mereu,
Mai mult se sângeréză, de paloșul cel rău.
'L tăia dejosirea, negarea consciinții,
'L tăia mojicia, — negarea esistinții.
Dar capul, ce se în nalță pre drept și adevăr,

E reatins Amane, de-al disonórei fer; —
Onóre, demnitate, Mardoche sei avea.
Pre acestea, al têu paloș, niei când le va tăia!

Aman.

Mișel și fără lege, ești tu și al têu popor!!
Ascept se *vină diua*, pre toți se vè omor.

Mardocheu.

Așa-i; — tu omorivei, acesta trup numai.
Trăiva în continu evreul Mardochai.

Aman.

A ta obrășnicie, cu mórte o vei plăti.
Decretul, en privesce-l, privescel, *éc* — *aci!*

Mardocheu.

Sciutam mai nainte, de acest fatal decret.

Aman.

De ce nu te plecî dară în fața mea? — *Ți repet!*

Mardocheu.

Gândesei, că mă în frică a morții grea perdiare?
— Vedevei ce inimă, Evreul astađi are!

Aman.

Cu tine eu de vorbă, se stau, mi-e chiar rușine!

Mardocheu.

Ba mie mi-e rușine, că tu vorbești cu mine!
— A ta mare-n gânfare eu u'o pot suferi!...

Aman — (repeđindu-se cu paloșul cătră el) —

Mi prea departe timpul pân când tu vei muri.

Mardocheu.

O! Adobai Dómne, se nu-i ajuți prea sânté!

Aman (nimerind pre un serv și vulneratul de mórte.)

Afurisita armă!

Mai multî Servi.

În loc ca se omóră, pre acel urit Evreu.

O! écă omorita pre un serv — și nu știu deu.

Ce o se fie acuma, Ahasver de va sci?

Aman, o! Aman rele vai, multe-ți vor veni!

Aman. (vêđindul că acel serv a murit)

Pre Ormuzdu ce ne ține, — vai, crudule dușman,

Evreu fără de lege — mă jur pra Ahriman.

Mă jur pre cele șapte, Puteri ce stăpănesc

Viața și Ursita la neumul omenesc,

Că viu se te mai allu pre lume, nu mai vrea.

Se-mi iei viața Ormuzd și Baale al meu Deu!

Aid iute, cu grăbire și duceti-l de aci,

La nime se nu spuneți, de vreți cumva a trăi,

Ascundeți voi cadavrul se nu scie chiar nime,

Resplata, nu vè temeți, primiveți de la mine.

(Aman se depărta, ér servi iau cadavrul și-l ascund — ducându-l
[departe])

(cortina cade.)

CRONICA TÎMPULUI.

— 25 Novembre n. 1901.

S'au împlinit 2 ani de zile, de când s'a început resbelul între puternica Anglie și între mica poporațiune din Africa de mēđăđi, carea o formeză așa disii Burî (Bojerî, Boj) un fel de óment, emigrați din Europa, mai cu samă din Olandia, și cari s'au stăbilit mai întăiu la „*Capul Bunei speranțe*,” în capul sudic al Africeii, ér prin venirea în contact cu alte semintii din Africa, și mai mult prin neliniscerea din partea egemonică a Angliei — ei s'au retras tot mai spre nord și s'au stăbilit în ținutul Transvalului.

Câte resbele s'au întîmplat, acum numai în jumătatea din urmă a veacului trecut, tóte s'au linit în un timp mai scurt. Așa, resbelul Crimei, resbelul Franco-Teutonic din 1870 et 1871; resbelul Ruso-Turc din 1877; resbelul Bulgaro-Serbic din 1886; resbelul greco-turc; resbelul Spanico-american — tóte au fost de o mai scurtă durată; și niei unul n'a ajuns la mēsură de timp de preste 2 ani, ca resbelul Anglo-bur din Africa, ce numai vré să se finescă?!...

Acest resbel, ne face se esperiem și se învățăm, că de multe ori nu stă isbēnda și forța unui resbel, niei în avere, niei în numărul oștirilor puse pe picior de luptă.

Și resbelul Anglo-bur, ne face se esperiem, că ce pôte face și un popor mic, care cunoșce strategia sau locurile strategice a terenului de luptă, ce de la natură este comandantul cel mai bun; — și apoi că nu este bine a te juca de-a bătăia de multe ori niei cu un popor mic. — Grecii vechi la *Maraton* și *Salamina*, Michaiu eroul la *Călughereni*, Stefan la *Valea albă*, Bonaparte la *Austerlitz*, au învins armate cu mult mai mari, ca și cari le avéu părțile contrare, fiind favorisați toți acestia de strategia locurilor și de tactica militară, ce o avéu. —

Nu stă dară poterea în mulțime, în avere și în fală strălucitoare, ci stă în spirit, voință și abnegațiune.

De unde, statele puternice și mari, totdeuna au ținut cont și de statele mici, mai cu samă în timpul de la: „*Sacra alianță*” și mai vèrtos de la *congresul din Paris* și de la cel din *Berlin* în 1878. —

Căci multe complicațiuni se pot ivi și mult se pôte conturba *Euclidibrul politic*, chiar dând ansă statele mai mici?

Est mod, și în ziua de astăđi, în timpul rēsboului buric deși în depărtata Africa, încă cei mai mulți Domnitori, și guverne, ne excepționând, par escellane, poporațiunile naționale ale statelor — dorese ca să se finescă acest rēsbou.

Burii încă au dorit finea resbelului, dar nu au vrut și nu vréu, de cât cu avantajul unei independentii.

Pentru ce, Președintele, *Krúger*, a și vizitat Europa, și și-a trimis înainte cartea de vizită, că va fi primit, orî ba, de eutare și eutare Regent, ceea ce, nu i-a succés!...

În țara Frăncesilor, plini de politeță și liberalism, a fost primit africanul Președinte, cu manifestațiuni și urale, cum rar s'a mai vedut.

Cu tóte acestea, nu mult a căștigat bētrănul Președinte de la esperta Europă — carea odată a sărit la *Sevastopol* în ajutoriul Turciei; la *Nacaris* în ajutoriul Greciei, la *Corf* în ajutoriul Evreilor.

ÉR ceshiunea, sau sórtea acestui resbel *stă tot așa ne mișcată*, cu acea observare, că pentru Burî, e *norocósă*, ér pentru Anglesii e nefastă. —

Când s'au început ostilitățile între acestea două poporé, în tórna anului 1899, toți sau cei mai mulți credéu că Anglia în scurt timp va găta cu Burii, bună minte cum ¹⁶⁰ Rușii la a. 1877 când erau la Prut.

Nu s'a întîmplat înse așa — și cei ce credință, cu mirare se vèd astăđi înșelați?

Ma, se credea, deși cu ore care rezervă, că după scăparea și eliberarea generalului *Withe* din *Ladismith*, *Burii* vor fi supuși.

Se făceau combinațiuni favorabile, în ajunul venirii pe câmpul de război a generalului *Buller*; și în urmă a generalissimului, *Lord Roberts*.

Ma, lumea se îndoaia în trofeul armelor burice, și în reușita acestui popor — sau mai în scurte vorbe, se îndoaia, *acum* în continuarea în mai departe a acestui război și din cauză că toțmai în toiul luptei mari, generalul cel mai de frunte bur, *Joubert* ca *Achille*, în toiul luptei de la *Troja*?

Și și din cauză, că un alt comandant bur, cu renume și *ostășiu până în cele din urmă*, *Kronje* a fost prins, legat și dus în captivitate pe insula unui ocean mare — „*S-ta Helenă*,” acolo unde și-a finit zilele și și-a dat ultima respirație. Marele general al lumii nouă — vestitul *Bonaparte*!...

Tote au fost greșite, și cum țice proverbul latin, că *lumea singură se înșală*.

Oștitațiile, nici ați nu mai încetă, deși astăzi s'ar părea, că numai este o luptă, „*juxta jus bellis et pacis*” (*Jus fetiale*) ei mai mult o nesupunere și un atac de ocaziune pre mai multe puncte strategice.

Când a izbucnit marea și fioroasă revoluțiune în *China*, înscenată de partida reacționară și de *Boxeri*, contra creștinilor și Europeilor, — toate privirile erau îndreptate întru acolo; în toate foile și jurnalele mari și mici se citea numai și numai despre stările revoluționare din *China* și despre crimele insurgenților, — puțin se aude și se cetă pre atunci despre stările din *Africa*!...

Se părea, că născându-se o revoluțiune mare în o parte a lumii, a apus și s'a stins în cealaltă parte a lumii, un război, început de mult?

Dar ce să și vedeți? Abia se mai potolise focul, în *China*, și din sudul *Africii*, era se ivesc sciri dese, despre războiul *Burilor* — și de atunci tot mai dese, până acum când a treia oră intrăm în iernă, în decursul acestei campanii, așa că eu drept cuvânt ne putem întreba că ore acest război nu este încă doră numai la capătul începutului?...

Se miră lumea astăzi, adevă Europa, că ce oameni pot se fie acei *Burii*, cum și prin ce fel de măiestrie ingenioasă și arte belice se mai pot susține în fața și în ochii *leului britanic*, producând ca din pământ oameni și grupuri nouă de armați, ca și *Rușii* — la râul *Berezina* — urmărind și atacând pre vitezul *Bonaparte*?!...

Prețiresc că comandantul actual *Lord Kitchener*, a dat o proclamațiune mai înainte, ca toți aceia ce nu vor depune armele până la 15 Septembrie și se vor prinde, vor trece prin sabia și foc!

Dar și generalul bur, *Deweth* a dat o „*contra proclamațiune*,” în care amenință că pre toți soldații englezi, cari i vor cădea în mână de la 15 Septembrie, încolo, în *Oranje*, i va înpușca fără mila.

Efectul acestei proclamațiuni și contra proclamațiuni, s'a și vădit; — mulți comandanți bur și generali fiind prinși — au fost înpușcați, executați și ciliați...

Asemenea făcure și *Burii* și fac și astăzi, și nu se scie, cât va mai dura o asemenea mörte și sorte, și un astfelu de război nefericit?

Protestanții din *Ungaria*, în considerarea acestor udeasuri belice din *Africa*, cu ocaziunea aniversării jubileului de reformațiune din anul acesta, au convenit a se întrepune pentru cauza *Burilor*, la regele *Eduard* fiind că, *doră*, *Burii* sunt evanghelici ca și ei!...

ȘCIRI MÉRUNTE.

Dr. Victor Onișor avocat. Cu 1 Decembrie 1901 își deschide cancelaria advocațională în *Bistrița*, strada *Lemnelor* Nr. 39 (vis-à-vis de institutul „*Bistrițiană*.”)

Căsătoriți, *Mifi Victoria Onișor* născ. *Cheresteș*, *Dr. Victor Onișor*.

Dej 10 Novembre 1901.

Sântirea bisericii nou edificate gr.-cat. din Salva, care s'a celebrat în 24 Novembre a. e. la 8 ore a. m. După sevrișirea actului de sântire a urmat *Banchet* la 1 oră p. m. în localitatea școlei confesionale. Tot cu această ocaziune s'a aranjat și o petrecere cu joc în favorul bisericii prelungă concursul tinerimei din loc și jur, cu începutul la 7 ore seara. A luat parte un public numeros.

Petrecere. Producțiunea teatrală împreunată cu joc a reuniunii meseriașilor români din *Bistrița*, care s'a ținut *Duminecă* în 24 Novembre n. 1901. în reduta orașului. a reușit peste așteptare de bine.

Bani vechi a aflat într-o cutie de piatră un țeran din comuna *Stanișici* (comitatul *Bacica*.) Săpa în grădină, când deodată lovi cu sapa în o cutie, care era plină cu bani de argint de mărimea banilor de 20 filerți. Pe o parte a lor se vede anul baterii 1516, ér pe cealaltă cu litere latine inscripția: *Ludovicus Rex Hungariae*, (*Ludovic*, *Regele Ungariei*.) Se vede din curvintele acestea, că banii sunt de pe timpul regelui *Ludovic* al II-lea, care, precum se scie, a cădüt în bătaia dela *Mohaci* (1526.)

Deslegări de găciturii.

Găcitura de șach de *I. Pampu* din numărul trecut e:

De voiți pe-a victii cale
Fără dor și fără jale
Lin și pacinic se pășiți
Nu iubiți.

De nu vreți ca în suspinuri
Și în lacrimi și în chinuri
Sortea voastră so jaliți
Nu iubiți!

A deslegato bine: *Silvia Moise*, *Al-Kenyér*; *Ioan Armean teolog abs.*, *Șibot*; *Roza Lobontiu*, *Alba-Iulia*; *Aug. St. Ratiu*, *Născud*; *Lucretia Furdii* învățătoresă, *Chiesd*; *Margareta Vlas*, *Eugenia Vlas* și *Ioan Vlas* not. cerc., *Albac*; *Adolfina Borza* și *Alexandru Borza*, *A.-Iulia*; *Ioan P. Micu* învățător, *Drăgomerfalva*; *Nicolau Coroiu* *Ponoreanul* preot, *Ponorel*; *Lucretia Mathe*, *Chiraleș*; *Th. A. Bogdan* învățător *Bistrița*; *Măriuța Baci*, *Șoimuș*.

Deslegarea Quadratului magic

m o ș
i c u
c a t

La deslegat bine: *Adolfina Borza* și *Alexandru Borza*, *Alba-Iulia*; *Th. A. Bogdan* învățător, *Bistrița*;

Premiu 2 tablouri în mărimea de 300×415 mm. Unul l'a câștigat *D-șora Lucretia Mathe*, *Chiraleș*; ér unul *D-l Th. A. Bogdan* învățător, *Bistrița*.

POSTA * * *

* * * REDACȚIUNEI.

D-lui Ioan Vlas, *Albac*. Găciturile întrebate se vor publica însemai târziu. Premiul vi s'a trimis. — Salutare. —

D-lui Marcu Boldovina B-pesta. Abonamentul trimis lam primit cu mulțămită.

D-șorei Măriora Pop, *Szt.-Gothárd* și **D-lui Vasile Pop**, *Lompérd* am primit cu mulțămită abonamentul trimis pre anul curent și pre anul viitor.